

# ЕЛЕКТРОННИТЕ ДОКАЗАТЕЛСТВА ПО НАКАЗАТЕЛНИ ДЕЛА И ТЕХНИТЕ ИЗТОЧНИЦИ – НЕОБХОДИМИ РАЗСЪЖДЕНИЯ

Веселин Вучков<sup>1</sup>

**Резюме:** Статията анализира статута на електронните доказателства по наказателни дела съобразно някои постановки на българското наказателнопроцесуално право. Изложението е изградено върху базови положения на теорията и практиката през последните десетилетия, както и вър-

ху някои нови положения в законодателството през последните пет години.

**Ключови думи:** доказателства, източници на доказателства, електронни доказателства, компютърни информационни данни

По силата на чл. 125, ал. 1 НПК в ролята на вещественно доказателствено средство следва да бъдат разгледани и *записите върху носител на компютърни информационни данни*. Компютърните информационни данни се изземват задължително чрез запис върху хартиен носител и *друг носител* (чл. 163, ал. 7 НПК). Хартиеният носител в случая несъмнено притежава характеристиките на писмено доказателствено средство, тъй като служи за възпроизвеждане на компютърните фактически данни. Когато в разпоредбата на чл. 163, ал. 7 НПК се говори за „друг носител“, кумулативно придаден към хартиения, очевидно се има предвид *веществен (материален) носител* – дискета, CD, DVD и т.н., съдържащ запис на компютърните факти, които са относими към предмета на доказване. Този веществен носител е създаден именно с тази цел – да възпроизведе в хода на процесуалното развитие (наред с хартиения носител) иззетите и записани върху него компютърни информационни данни; т.е. носителят се явява акт на самия наказателен процес, създаден е за целите на конкретно наказателно производство, в рамките на висящо дело и от компетентен държавен орган. По тази причина той се явява *вещественно доказателствено средство*.<sup>2</sup>

Законодателят е въвел и допълнителните изисквания по повод изготвянето на материалния носител на компютърни информационни данни. В тази връзка важна е разпоредбата на чл. 162, ал. 6 НПК: „Когато претърсването и изземването са свързани с компютърни информационни системи и програмни продукти, действията се извършват в присъствието

<sup>1</sup> Доктор по право, професор в департамент „Право“ на Нов български университет, преподава и в Югозападния университет „Неофит Рилски“, ел. поща: [vvuchkov@nbu.bg](mailto:vvuchkov@nbu.bg).

<sup>2</sup> Трябва да се направи следното разграничение: не съществува пречка от мястото на престъплението да бъдат иззети CD, DVD и други подобни предмети, когато имат връзка с обстоятелствата по делото, но в този случай те имат характер на *доказателства*, а не на доказателствени средства.

на специалист-технически помощник“. Освен това материалният носител (вещественото доказателствено средство) на компютърните данни следва да се запечата с бележка, в която се посочват: делото; органът, извършил изземването; мястото; датата; имената и подписите на всички присъстващи (чл. 163, ал. 7 НПК). Разпечатването на този носител се допуска само за нуждите на разследването, с разрешение на прокурора и в присъствието на поемни лица и специалист-технически помощник; в съдебното производство разпечатването се извършва от специалист-технически помощник по решение на съда (чл. 163, ал. 8 НПК).

Разсъжденията по повод института на веществените доказателствени средства не могат да останат в изолация от проблемите на т.нар. *електронни доказателства по наказателни дела*.

Добре е известно, че бурното развитие на информационните технологии е съпътствано от предизвиканите от него промени в законодателството както на международно, така и на национално равнище. Компютърните технологии и световната мрежа разширяват и арсенала за извършване на престъпни деяния, добавяйки нов инструмент. Това налага предприемането на решителни законодателни стъпки в търсене на адекватен отговор, тъй като информационното общество създава реалности, позволяващи генерирането на престъпност, непозната до този момент както по вид, така и в количествено измерение. Най-често, разбира се, става дума за прояви на организирана престъпност, при това с присъщите на компютърната престъпност трансгранични елементи<sup>3</sup>.

Сред международните правни актове, посветени на противодействието на престъпни деяния в контекста на компютърните технологии и интернет, следва да бъде откритоена *Конвенцията за престъпления в кибернетичното пространство*. Тази конвенция на Съвета на Европа (Convention on Cybercrime) се явява първият завършен международен договор за противодействие на престъпленията, извършени по интернет и по други компютърни мрежи<sup>4</sup>. Наред с всичко останало Конвенцията формулира основни правила (включително процесуалноправни), които следва да улеснят наказателното разследване във виртуалния свят и да предвидят нови форми на правна помощ.<sup>5</sup>

Могат да бъдат изброени и редица други международни актове от тази област: Препоръка № R (95) 13 на Комитета на министрите на Съвета на Европа относно проблемите на наказателното производство, свързани с компютърните технологии; Препоръка № R (89) 9 относно престъпността, свързана с компютрите; Европейска конвенция за законова защита на услуги, базирани на или представляващи условен достъп<sup>6</sup>; Европейската конвенция за взаимопомощ по наказателноправни въпроси (в сила за Република България от 1994 г.); Европейската конвенция за екстрадиция (в сила за Република България от 1994 г.) и др.<sup>7</sup>

<sup>3</sup> Вж. Бояджиева, Ю. (2004). *Компютърна престъпност*. София: НИКК-МВР, 412 с.; Станков, Б. (2000). *Организирана престъпност*. София: Албатрос, 362 с. и др.

<sup>4</sup> Конвенцията е подписана на 23.11.2001 г. в Будапеща, а на церемонията присъства и българският министър на правосъдието. Законът за ратифициране на Конвенцията за престъпления в кибернетичното пространство е обнародван в „Държавен вестник“, бр. 29 от 2005 г., като българската страна е формулирала една резерва.

<sup>5</sup> Вж. също подробното изложение: Chankova, D., R. Voynova (2018). Towards New European Regulation for Handling Electronic Evidence. *US-China Law Review*, Vol. 15, No. 3, 121–129. С приложна насоченост е и изложението: *Searching and Seizing Computers and Obtaining Electronic Evidence in Criminal Investigations; Computer Crime and Intellectual Property* (2002). Section Criminal Division; United States Department of Justice. NY, W, 256 p.

<sup>6</sup> Законът за ратифициране на тази Конвенция е обнародван в „Държавен вестник“, бр. 55 от 2003 г.

<sup>7</sup> За някои международноправни актове, съвременното състояние и перспективите пред боравенето с електронни доказателства вж. подробното изложение: Biasiotti, M. A., J. P. M. Bonnici, J. Cannataci, F. Turchi (2018). *Handling and Exchanging Electronic Evidence Across Europe*. Springer International Publishing, 421 p.

Законодателни стъпки във връзка с предизвикателствата на информационните технологии бяха предприети и на национално ниво. Сред тях за целите на настоящото изложение следва да бъдат открити измененията в Наказателния кодекс от 2002 г., формулиращи разпоредбите на новата Глава девета „А“ от Особената част – „Компютърни престъпления“, както и измененията в Наказателно-процесуалния кодекс от 2003 г., формулиращи разпоредби относно изземването на компютърни информационни данни.

Определено значение в тази връзка имат и други нормативни актове: Законът за електронния документ и електронния подпис, Законът за авторското право и сродните му права, Законът за електронните съобщения, Законът за защита на класифицираната информация, Законът за защита на личните данни, Законът за специалните разузнавателни средства и т.н.<sup>8</sup>

За основа на моите разсъждения ще послужи определението за доказателствата в наказателния процес, формулирано в чл. 104 от новия НПК: „Доказателства в наказателното производство могат да бъдат фактическите данни, които са свързани с обстоятелствата по делото, допринасят за тяхното изясняване и са установени по реда, предвиден в този кодекс“.

Известно е, че компютрите представляват дигитални (цифрови) електронни устройства, които имат възможност да извършват с голяма скорост операции по зададена програма<sup>9</sup>. Г. Маринова пише по този повод: „Те са електронни, защото използват електрически ток (поток от електрични заряди), за да пренасят информация. Дигитални са, защото предават информация, която има единствено цифров вид – представлява поредица от нули и единици.<sup>10</sup> Нулите се предават чрез едно, а единиците – чрез друго ниво на електричния заряд. За да може компютърът да обработва информация, която не е в дигитален вид, а представлява думи, снимки, звуци, той или някое друго електронно устройство първо трябва да я цифровизира, като я преобразува в съответните електрични заряди. След като обработи тази цифрова информация, компютърът или друго електронно устройство, свързано с него, я преобразува обратно в първоначалния ѝ вид“<sup>11</sup>.

От изложеното е видно, че електронното преобразуване е абсолютно необходимо условие, за да може информацията да е обект на обработка от електронните устройства и голям обект за възприемане от хората.<sup>12</sup> По тази причина следва да бъде подкрепена дефиницията, според която *електронните доказателства са електронни данни, които са свързани с обстоятелствата по делото, допринасят за тяхното изясняване и са събрани по реда, предвиден в НПК*. С други думи, това са фактически данни, които имат електронен вид и притежават типичните характеристики на доказателствата по чл. 104 НПК<sup>13</sup>.

<sup>8</sup> Вж. *Разследване на престъпления, свързани с компютър и компютърни престъпления* (издание на Националната следствена служба). (2005). София: НСЛС, 12–55.

<sup>9</sup> Лат. *computo* – смятам, пресмятам. Вж. Буров, С., П. Пехливанова (1999). *Малък речник на чуждите думи в българския език*. Велико Търново: Слово, 210.

<sup>10</sup> Ще допълня, че в изчислителната техника „дигитален“ означава „цифров“ (от лат. *digitus* – пръст); в медицината „дигитален“ означава „който се отнася до пръстите на ръката“. Вж. Буров, С., П. Пехливанова. Цит. съч., 116. Освен това не коментираме т.нар. аналогови компютри, тъй като ползването им представлява анахронизъм; аналоговите устройства произвеждат изчислителни операции на непрекъснатото изменящи се (аналогови) величини. Б.м. – В. В.

<sup>11</sup> Маринова, Г. (2002). Електронните доказателства. *Правна мисъл*, бр. 3, 64–65.

<sup>12</sup> Относно наименованието и природата на т.нар. електронни доказателства вж. Беленски, Р. (2002). *Писмените доказателства – процесуални и криминалистични аспекти*. София: Камя, 22–25.

<sup>13</sup> За електронни доказателства можем да говорим както в случаите, когато данните се намират в конкретна електронна система, така и когато са записани на някакъв носител (дискета, CD, DVD и др.) Вж. Маринова, Г. Цит. съч., 65.

Електронните доказателства могат да бъдат анализирани и от друга гледна точка, което ще има както теоретични, така и практически измерения.

В българското наказателнопроцесуално право многократно е подлагано на анализ понятието за *доказателство* в наказателното производство (на основата на определението по чл. 104 НПК) и класифицирането на доказателствата на *веществени* и *невеществени* с оглед на тяхното естество.

От определението за *електронните доказателства* е видно, че те нямат материален (веществен) характер, защото представляват цифров запис, пресъздаван чрез електрични заряди; с оглед на това *те се явяват разновидност на невеществените доказателства*. Това налага известно разширяване на понятието за невеществените доказателства, доколкото в теорията е възприето с тях да се свързват единствено фактите от психическия мир на човека.<sup>14</sup>

Важно е също така електронните доказателства да бъдат поставени и в контекста на доказателствените средства.

За да могат да послужат за доказателствена цел, електронните доказателства следва да бъдат възпроизведени в хода на процесуалното развитие. В тази връзка наказателнопроцесуалното право на настоящия етап предлага следните възможности за закрепване и възпроизвеждане на електронни фактически данни чрез процесуално-технически способ:

а) посредством *веществено доказателствено средство* по чл. 125, ал. 1 НПК – записи върху носител на компютърни информационни данни; в тази връзка е и разпоредбата на чл. 163, ал. 7 НПК, по силата на която изземването на компютърни информационни данни се извършва чрез запис върху хартиен носител и *друг* носител; ролята на друг носител може да изиграе дискета, CD, DVD и други подобни, като законът формулира специфични изисквания за изготвянето им;<sup>15</sup>

б) посредством *писмено доказателствено средство* по чл. 135 НПК – *хартиен носител на компютърни информационни данни*; в тази връзка разпоредбата на чл. 163, ал. 7 НПК поставя допълнителни изисквания;<sup>16</sup>

в) посредством *гласно доказателствено средство* – обяснения на обвиняем или показания на свидетел; в тази връзка е необходимо разяснението, че не съществува процесуална пречка електронните фактически данни, които се съдържат в компютърните устройства, да бъдат възпроизведени посредством устните изложения на свидетеля или обвиняемия.<sup>17</sup>

В заключение е необходимо да направя две обобщения:

*Първото* от тях е свързано с изискването на процесуалния закон при изземването на компютърни информационни данни *задължително* да се изготвят записи върху два носи-

<sup>14</sup> За отношението на електронните доказателства към другите критерии за диференциране на доказателствата вж. Маринова, Г. Цит. съч., 66–68 и цитираните там литературни източници (напр. Tapper, C. (1989). *Computer Law*. London, 365–414 и др.).

<sup>15</sup> Тези изисквания бяха анализирани по-горе. Дискетата е магнитен, а компактдискът – лазерен носител на електронна информация.

<sup>16</sup> Иван Видолов и Бойка Чернева аргументирано отправят критика към законовото изискване непременно да се съставя хартиен носител в тези случаи, защото това невинаги е възможно. Вж. Vidolov, Iv., B. Chernева (2018). *Electronic Evidence and Electronic Evidence Means in Bulgarian Criminal Procedure. Globalization, the State and the Individual*, No. 2(18), 41.

<sup>17</sup> Самите компютърни данни, които могат да послужат като електронни доказателства, не са еднородни, а се разделят на три подвида: а) данни, въведени от определено лице, които само се съхраняват в компютъра; б) данни, които самият компютър генерира и съхранява в паметта си в резултат на изпълнение на определена програма, без да бъдат непосредствено и пряко въвеждани от определено лице; в) данни, които имат двойствена характеристика. Вж. Маринова, Г. Цит. съч., 65.

теля – хартиен носител (писмено доказателствено средство и друг носител (веществено доказателствено средство) – чл. 163, ал. 7 НПК. Отсъствието на един от двата вида доказателствени средства в този случай ще опорочи процесуално-следственото действие. Разбира се, не съществува пречка в хода на производството електронните фактически данни да бъдат възпроизведени също и посредством устните изложения на свидетеля или обвиняемия, както и тези данни да бъдат проверени чрез провеждането на разпити или други следствени действия в двете фази на процеса.<sup>18</sup>

*Второто* обобщение има за цел да подчертае, че на съвременния етап от развитие на наказателнопроцесуалното право можем да говорим единствено за електронни доказателства, но не и за електронни доказателствени средства. Вече стана ясно, че електронните доказателства са разновидност на не веществените доказателства; в същото време доказателствените средства като процесуално-технически способности са допустими единствено в един от трите вида: гласни, писмени или веществени. Дори тогава, когато в процеса на изземване на компютърни информационни данни по реда на чл. 163, ал. 7 НПК се налага изготвяне на запис върху материален носител, е налице веществено доказателствено средство.<sup>19</sup>

Промените в НПК от ноември 2020 г. представляват една от стъпките по трудния път на въвеждане на *електронно правосъдие по наказателни дела*.<sup>20</sup> Видно е, че освен чрез електронен обем на деловодна административна документация българският наказателен процес пристъпва към „електронизиране“ на своята сърцевина: събиране на доказателства и доказателствени средства, извършване на процесуално-следствени действия и др. под. в електронна среда.<sup>21</sup> Към това обаче трябва да се пристъпва предпазливо: законодателят следва отговорно да дефинира допустимите отклонения от класическия процесуален ред за провеждане на следствени действия в условия на непосредственост, съчетавайки законови-

<sup>18</sup> Важно значение има разпоредбата на чл. 165 НПК, съобразно която задържането и изземването на *електронна поща* се допускат само когато това се налага за разкриване и предотвратяване на *тежки престъпления*. В общо шест алинеи са формулирани сериозни изисквания за това.

<sup>19</sup> Вж. още по темата: Митев, А. (2003). Компютърни доказателства и доказателствени средства. *Право без граници*, бр. 1–2, 90–93.

<sup>20</sup> Предизвикателствата пред електронното наказателно правосъдие са забелязани отдавна – както в аспекта на електронизация на съдебните услуги, така и при специфични форми на разследване. Вж. напр.: Христова-Вълчева, К. (2013). Електронно правосъдие в България. В: *Дигиталният гражданин*. София: Нов български университет, 226–238; Марин, Н. (2023). *Юриспруденцията на Съда на ЕС в защитата на личните данни – нова парадигма*. Благоевград: УИ „Н. Рилски“, 284 с.; *Разследване и разкриване на компютърни престъпления*. (2009). Библиотека на НИП, № 5, 133 с.; Вladoва-Недкова, И. (2020). Разследване на компютърни престъпления. *Общество и право*, бр. 6, 35–51; Симова, Н. (2015). Видеозаписите като доказателства. *Общество и право*, бр. 6, 94–107; Вучков, В. (2020). Промените в НПК от ноември и декември 2020 г. *Общество и право*, бр. 10, 4–24; Цветкова, Ал. (2018). Електронните доказателства в България – крачка напред, стъпка назад. *Общество и право*, бр. 8, 3–18; Чанкова, Д., В. Юруков (2018). Електронните доказателства – предизвикателство пред доказването в наказателния процес. В: *Съвременни предизвикателства пред наказателното законодателство*. София: УИ „Св. Кл. Охридски“, 189–200; Касърова, П., Г. Ганчевски, Ю. Йорданов (2007). Съдебни компютърни експертизи в ИКТ – МВР. В: *100 години криминалистика в България*. София: ИКТ – МВР, 31–35.

<sup>21</sup> В разпоредбата на чл. 93, т. 22 от Наказателния кодекс („Обяснение на някои думи“) откриваме дефиниция за „компютърни данни“: всяко представяне на факти, информация или понятия във форма, поддаваща се на обработка в информационни системи, включително програма, която е в състояние да направи така, че дадена информационна система да изпълни определена функция. Посоченото определение се основава на дефиницията за данни на Международната организация по стандартизация (ISO). Вж. Вladoва-Недкова, И. (2023). *Разследване на компютърни престъпления*. София: Софи-Р, 22–23.

те промени със съответните на тях организационно-технически условия в звената от съдебната и изпълнителната власт, ангажирани с водене на наказателни дела.<sup>22</sup>

От ключова важност тук са *измененията в НПК (и в други процесуални закони) от края на декември 2020 г.*<sup>23</sup>

Реализирани бяха идеи за изготвяне на съдебните актове като електронен документ в Единната информационна система на съдилищата и подписването им с квалифициран електронен подпис, подаване на искания, бележки и възражения на участници в наказателното производство (обвиняем, пострадал и пр.) по електронен път, връчване на призовки, съобщения и книжа по електронен път, образуване на електронно съдебно дело<sup>24</sup> и т.н. Всичко това е обвързано от съответни промени и в Закона за съдебната власт, които още преди години (2016 г.) трасираха пътя за извършване на процесуални действия в електронна форма, а процесуалните закони следва да се „приспособят“ към тях. А всичко това се обуславя от една генерална предпоставка: въвеждането на Единната информационна система на съдилищата, както и на функционалностите на Единния портал за електронно правосъдие (ЕПЕП).<sup>25</sup> Важно е също, че при извършване на процесуално действие, което поставя началото на съдебно производство по наказателни дела, в информационната система на съда се образува *електронно дело*. Изявленията и актовете, подавани до съда на хартиен носител, както и всички документи и информация на хартиен носител, се въвеждат в информационната система на съда (чрез снемане на електронен образ по реда на чл. 360ж ЗСВ) във вид и по начин, позволяващи тяхното възпроизвеждане. Всичко това се обработва и съхранява по начин, гарантиращ защитата от грешки, подправяне и загуба (чл. 247а НПК).

Следователно електронизацията постепенно ще разширява приложението си, при това не само в съдебната фаза на наказателните дела, но макар и в по-малка степен – и в досъдебната фаза. Това се явява неизбежен резултат от електронизацията на съвременния свят.<sup>26</sup> Важно е законодателите да намерят баланс между това незаобиколимо явление и основните принципи на наказателнопроцесуалното право.

<sup>22</sup> Работно-техническа дефиниция формулира Димитър Младенов: „Електронното доказателство представлява дигитален електронен запис в две състояния: логическа 0 и логическа 1, като наличието на напрежение, електромагнитно поле или оптично отразена светлина се възприема като логическа единица, а липсата на напрежение, на електромагнитно поле или на отразена светлина (поради прогорена дупка в оптичния диск), се третира като логическа нула. Този принцип на дефиниране на информацията се нарича двоичен, защото разполага с две състояния за обозначение и представлява един бит. Думата е създадена като съкращение на *binary digit* – „двоична цифра“. Това техническо определение на електронните доказателства показва тяхното машинно естество, което е напълно недостъпно за човека в непреработен вид. Бинарно дефинираната информация става достъпна за сетивата и съзнанието на човека, след като се *интерпретира* (курсивът на Д. М. – б.м. – В. В.) чрез строго дефинирани алгоритми в текст, образ, звук или някакво действие“. Вж. Младенов, Д. (2022). Електронни доказателства. *De jure*, бр. 1, 64–65.

<sup>23</sup> Държавен вестник, бр. 110, 2020 г.

<sup>24</sup> В проекта и в окончателния текст откриваме важна разпоредба: „Доказателствата, които поради естеството си не могат да се преобразуват в електронна форма, се прилагат към делото и се съхраняват във вида, в който са представени пред съда“ (чл. 247а, ал. 3). В нова допълнителна разпоредба се дефинира понятието „електронен адрес“ за целите на НПК: персонализирано пространство в единния портал за електронно правосъдие, чрез което лицата получават електронни изявления, съобщения, призовки и книжа от съдилищата, адрес на квалифицирана електронна поща, както и адрес на електронна поща.

<sup>25</sup> В мотивите към проектозакона справедливо е отбелязано, че в НПК „уредбата за електронно призоваване е крайно недостатъчна, защото присъства само в чл. 476, ал. 2 при изпълнение на поръчка на друга държава или на международен съд“.

<sup>26</sup> Някои аспекти на връзката между електронното правосъдие и тълкуването са разгледани в специфична светлина и аргументирано от Дарина Зиновиева. Вж. Зиновиева, Д. (2023). *Тълкуване в публичното право*. София: Сиела, 339–343. За електронния обмен на книжа в административното производство вж. Сивков, Цв. (2019). *Измененията на АПК от есента на 2018 г.* София: Сиела, 17–28; Сивков, Цв. (2021). *Измененията в ЗАНН от 2020 г. (коментар)*. София: Сиела, 44–45, 82.

## Библиография

- Беленски, Р. (2002). *Писмените доказателства – процесуални и криминалистични аспекти*. София: Камя.
- Бояджиева, Ю. (2004). *Компютърна престъпност*. София: НИКК-МВР.
- Буров, С., П. Пехливанова (1999). *Малък речник на чуждите думи в българския език*. Велико Търново: Слово.
- Владова-Недкова, И. (2020). Разследване на компютърни престъпления. *Общество и право*, бр. 6, 35–51.
- Владова-Недкова, И. (2023). *Разследване на компютърни престъпления*. София: Софи-Р.
- Вучков, В. (2020). Промените в НПК от ноември и декември 2020 г. *Общество и право*, бр. 10, 4–24.
- Зиновиева, Д. (2023). *Тълкуване в публичното право*. София: Сиела.
- Касърова, П., Г. Ганчевски, Ю. Йорданов (2007). Съдебни компютърни експертизи в ИКТ – МВР. В: *100 години криминалистика в България*. София: ИКТ – МВР, 31–35.
- Марин, Н. (2023). *Юриспруденцията на Съда на ЕС в защитата на личните данни – нова парадигма*. Благоевград: УИ „Н. Рилски“.
- Маринова, Г. (2002). Електронните доказателства. *Правна мисъл*, бр. 3, 58–73.
- Митев, А. (2003). Компютърни доказателства и доказателствени средства. *Право без граници*, бр. 1–2, 90–93.
- Младенов, Д. (2022). Електронни доказателства. *De jure*, бр. 1, 63–74.
- Разследване и разкриване на компютърни престъпления*. (2009). Библиотека на НИП, № 5.
- Разследване на престъпления, свързани с компютър и компютърни престъпления* (издание на Националната следствена служба). (2005). София: НСЛС, 12–55.
- Сивков, Цв. (2019). *Измененията на АПК от есента на 2018 г.* София: Сиела.
- Сивков, Цв. (2021). *Измененията в ЗАНН от 2020 г. (коментар)*. София: Сиела.
- Симова, Н. (2015). Видеозаписите като доказателства. *Общество и право*, бр. 6, 94–107.
- Станков, Б. (2000). *Организирана престъпност*. София: Албатрос.
- Христова-Вълчева, К. (2013). Електронно правосъдие в България. В: *Дигиталният гражданин*. София: Нов български университет, 226–238.
- Цветкова, Ал. (2018). Електронните доказателства в България – крачка напред, стъпка назад. *Общество и право*, бр. 8, 3–18.
- Чанкова, Д., В. Юруков. (2018). Електронните доказателства – предизвикателство пред доказването в наказателния процес. В: *Съвременни предизвикателства пред наказателното законодателство*. София: УИ „Св. Кл. Охридски“, 189–200.
- Biasiotti, M. A., J. P. M. Bonnici, J. Cannataci, F. Turchi (2018). *Handling and Exchanging Electronic Evidence Across Europe*. Springer International Publishing.
- Chankova, D., R. Voynova (2018). Towards New European Regulation for Handling Electronic Evidence. *US-China Law Review*, Vol. 15, No. 3, 121–129.
- Searching and Seizing Computers and Obtaining Electronic Evidence in Criminal Investigations; Computer Crime and Intellectual Property*. (2002). Section Criminal Division; United States Department of Justice. NY, W.
- Tapper, C. (1989). *Computer Law*. London.
- Vidolov, Iv., B. Cherneva (2018). Electronic Evidence and Electronic Evidence Means in Bulgarian Criminal Procedure. *Globalization, the State and the Individual*, No. 2(18), 35–44.

# ELECTRONIC EVIDENCE IN CRIMINAL CASES AND ITS SOURCES – NECESSARY CONSIDERATIONS

Veselin Vuchkov<sup>27</sup>

**Abstract:** The article analyses the status of electronic evidence in criminal cases in accordance with certain concepts of the Bulgarian legislation on criminal procedure. The exposition is built on fundamental principles of

theory and practice over the past decades, as well as on some new legal provisions during the last five years.

**Keywords:** evidence, sources of evidence, electronic evidence, electronic data

---

<sup>27</sup> Ph.D. in Law, Professor of Criminal Procedure Law, Law Department, New Bulgarian University, lecturer at South-West University “Neofit Rilski”, e-mail: vvuchkov@nbu.bg.